

nalnim i dokumentiranim Jonkeovim radom dolazimo do spoznaje da su naši ilirci stavljali jezik zajedno s narodnošću u prvi plan svojih nastojanja i briga i da je »kontinuitet jezika 19. i 20. stoljeća veoma snažan«, pa da je pouzdano poznavanje suvremenoga našega jezika usko povezano s poznavanjem nekih osnova koje nam je namrlo 19. stoljeće. U tome je glavna novina i značenje Jonkeovih rasprava o jeziku 19. stoljeća. Povezane s izlaganjima o problemima našega suvremenog jezika te rasprave dobivaju još više na aktualnosti, a cijela knjiga na sadržajnosti i vrijednosti.

Božidar Finka

SIMPOZIJ O VUKU STEF. KARADŽIĆU

U Beogradu je od 14—22. rujna 1964. održan simpozij u povodu stote godišnjice smrti Vuka Stef. Karadžića. Priredio ga je Filološki fakultet Beogradskog univerziteta. Pored sedamdeset i dva domaća naučna radnika simpoziju je prisustvovalo trideset i devet inozemnih slavista iz Evrope i Sjeverne Amerike. To je bio vrlo zanimljiv zbor slavista koji je radio četiri dana u tri sekcije. Nas zanima rad I sekcije, lingvističke. U njoj je u programu najavljeno 29 referata, a održano ih je 26. Gotovo svi referati bili su vezani uz ime i rad Vuka Stef. Karadžića. Ono što je potrebno istaći, što se prije nije dešavalo na ovakvim i sličnim skupovima u našoj zemlji, gotovo svi strani učenjaci održali su svoj referat na hrvatsko-srpskom jeziku. Gosti iz inozemstva naučili su ga pretežno na Seminaru za strane slaviste, koji se održava u našoj zemlji u okviru Filozofskog fakulteta u Zagrebu već 15 godina. Referati iz jezika bili su ovi: 1. B. Havránek (Prag): Razvitak Karadžićeve norme srpskog književnog jezika na općenarodnoj ulozi; 2. R. Auty (London): Vukova jezična reforma u svjetlu jezičnog preporoda austrijskih Slavena; 3. M. Hraste (Zagreb): Jezik i pravopis u Dalmaciji u doba narodnog preporoda i Vuk Stefanović Karadžić; 4. M. Ivić (Novi Sad): Vukova uloga u normiranju ekavske varijante našeg književnog jezika;

5. D. Brozović (Zadar): Srpskohrvatski standardni jezik i Vuk Stefanović Karadžić; 6. M. Stevanović (Beograd): Karakter dijalektizama u Vukovom jeziku; 7. K. Horálek (Prag): Prilog tekstologiji Vukovih folklornih zbirki; 8. N. I. Tolstoj (Moskva): Novatorstvo i tradicija u lingvističkim radovima Vuka Karadžića; 9. F. Slavski (Krakov): Dodatak Sanktpeterburgskim sravniteljnim rječnicima i njihov značaj za slavistiku¹; 10. I. Lekov (Sofija): Vuk Karadžić kao lingvist-bulgarist; 11. T. Eekman (Amsterdam): Vuk i njegovi prethodnici u oblasti reforme ćirilice (s naročitim obzirom na J. Križanića); 12. L. Hadrovicz (Budimpešta): Planovi reforme latiničkog pravopisa 1785. godine; 13. C. Davidsson (Uppsala): Slova u Miroslavljevom jevanđelju i njihovo značenje; 14. A. Mladenović (Novi Sad): Slovo *dž* pre Vuka; 15. J. St. Clair-Sobell (Vancouver): Nekoliko aspekata leksičke interferencije; 16. P. Ivić (Novi Sad): Dva aspekta Vukovog dela; 17. M. Marković (Beograd): Jezik i nacionalna kultura; 18. B. Drenovac (Beograd): Iracionalno u delima Vuka St. Karadžića; 18. E. Petrovici (Kluj): Zapadnojužnoslovenska imena mesta u Maloj Vlaškoj; 20. D. Barjaktarević (Priština): Pitanje glasa jata kod Vuka; 21. A. Peco (Beograd): Govori današnje Hercegovine prema Vukovom jeziku; 22. Č. Trifunović (Beograd): Vuk i stara srpska književnost; 23. D. Živković (Novi Sad): Vukova borba i srpski pesnički jezik; 24. J. Jurančić (Ljubljana): Vukova jezička i književna koncepcija kod Slovenaca; 25. M. Pavlović (Beograd): Evolucija i diferenciranost stila Vuka Karadžića.

Na kraju svakog zasjedanja prije i poslije podne razvila se diskusija o podnesenim referatima. Najživlja je bila diskusija onoga jutra kad je svoj referat pod naslovom »Novatorstvo i tradicija u lingvističkim radovima Vuka Karadžića« održao N. I. Tolstoj (Moskva). Govoreći o Vuku i njegovu revolucionarnom radu na reformi ondašnjeg je-

¹ Ovako je napisano u prospektu što ga je izdao Filološki fakultet Beogradskog univerziteta.

zika srpske književnosti govornik se osvrnuo i na današnje stanje srpskog (hrvatskosrpskog) književnog jezika. Revolucija koju je proveo Vuk u književnom jeziku svima nam je poznata jer je Vuk uveo prostonarodni jezik u književnost, a odbacio ruskoslaven-ski koji narod nije razumio ili je razumio vrlo malo, a književnost je namijenjena ne samo književnicima i školovanim ljudima nego cijelom narodu. Izlažući svoje misli o sadašnjem stanju književnog jezika i njegovoj budućnosti Tolstoj je iznio mišljenje, koje nije posve novo, da je došlo vrijeme da se proučava jezik grada, jer taj jezik treba da preuzme vodeću ulogu, a manje jezik sela kao u Vukovo doba kad je naš narod, ne samo na selu nego i u mnogim gradovima bio pretežno seoski, ratarski i pastirski. Mi se s time slažemo i ne možemo se posve oglušiti tome prijedlogu, samo se pitamo koji je to grad na području hrvatskosrpskog jezika kojega bi jezik trebalo prihvatiti kao književni jezik srpske i hrvatske književnosti. Sigurno Zagreb ne bi došao u obzir jer je on u središtu kajkavskog dijalekta, pa po našoj ocjeni nema rođenih Zagrepčana kojih bi jezik mogao poslužiti kao uzor za naš književni jezik. Zagrepčani koji govore i pišu književnim jezikom naučili su ga u školi i iz knjiga. Uostalom kad se u vrijeme ilirskog preporoda stvarao književni jezik hrvatske književnosti, nisu ilirci uzeli kajkavski dijalekat Zagrepčana nego štokavski dijalekat najvećim dijelom onaj kojim je pisana stara dubrovačka književnost. Danas u Zagrebu možemo čuti govore svih štokavskih, kajkavskih i čakavskih govora. Ostaje jezik Beograda i Sarajeva kao kulturnih i književnih središta na području štokavskoga dijalekta. Beogradski govor predstavlja danas sve više nego štokavski dijalekat starog beogradskog naraštaja. Danas nije mnogo savršenije stanje ni u Sarajevu. Posljedice takvoga rada ne bi bile dobre ni za koju stranu. Drugo interesantno mišljenje N. I. Tolstoja jest da je potrebno pristupiti ispitivanju radničkog jezika o kojem bi trebalo također voditi računa u dotjerivanju našeg književnog jezika. I ta misao je dobra jer je naša zajednica sve više

radnička, ali ne možemo smetnuti s uma da su radnici došli u grad iz raznih područja svih dijalekata hrvatskosrpskog jezika. Prema tome još će dugo vremena proći dok se formira jedan jedinstven radnički jezik i u svakom gradu posebno, a pogotovu jedan zajednički radnički jezik, osim u terminologiji i to onda kad se ona ujednači. U živoj diskusiji iznijelo se dosta mišljenja koja su u načelu to odobravala, ali i to, da su iznesene misli daleko od mogućeg ostvarenja. Govorilo se i o velikoj ulozi radija i televizije na preformiranje jezika radnika i seljaka. To je tačno, ali se zaboravlja da jezik radija i televizije ne predstavlja govor građana, ni seljaka, ni radnika, nego obično govor spikera koji je svoj jezik, a naročito izgovor u svemu dotjerivao pod rukovodstvom iskusnog školovanog lektora, koji spikerov izgovor ispravlja u pravcu ustaljenih normi u izgrađenom književnom jeziku Hrvata i Srba.

Povodom referata D. Barjaktarevića (Priština): Pitanje glasa jata kod Vuka i A. Pece (Beograd): Govori današnje Hercegovine prema Vukovu jeziku, razvila se diskusija o jednoslogovnosti (diftonške prirode) ili dvoslogovnosti dugoga jata na ijekavskom području narodnih govora i na podlozi toga u književnom jeziku. Poznato je da ima narodnih ijekavskih govora u kojima se u dugom položaju glas jat izgovara kao jedan slog (diftong) npr. l'ječnik. To može da vrijedi za pojedine govore. Mogu tako izgovarati refleks glasa jat u nekim položajima i neki književnici, ali bi opasno bilo u to dirati u pisanom književnom jeziku, jer bi to unijelo potpunu anarhiju, koje se ionako ne možemo posve otresti ni sa pravilima utvrđenim u Pravopisu i u gramatikama. Mi smo se ponešto udaljili od Vukova jezika, ali još uvijek neznatno. Kad bi svatko počeo svojevoljno napuštati Vukove principe u književnom jeziku, ne znam gdje bismo se zaustavili. Ta misao konačno je prevladala i na simpoziju.

Inače su svi raznovrsni referati iz jezika bili na potrebnoj naučnoj visini i činili su čast nauci o jeziku koji je Vuk naučavao.

M. Hraste

PULA - PULSKI, A NE: PULJ - PULJSKI

O tome ne bi trebalo ni pisati jer već postoje i raširena upotreba i pravopisna književna norma, ali se pogrešni oblici šire sve više, a posljedice postaju sve štetnije: dolazi do prepiranja, svađa i ozbiljnih sukoba. Zato je potrebno javno upozoriti na tu pojavu.¹

Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika jasno određuje pravilne oblike *Pula - pulski*, a napominje da su oblici *Pulj - puljski* zastarjeli, što je uostalom bilo i ranije prema Boranićevu Pravopisu. Ono što je Pravopisom propisano, toga se moramo pridržavati. Svaki pokušaj samovoljnog mijenjanja propisa nedopustiv je jer stavlja lične zahtjeve iznad društvenih, a to je za društvo štetno.

Književni oblici *Pula* i *pulski* žive u narodu grada *Pule*, cijele Istre i širom naše zemlje. Zastarjeli oblici danas se mogu čuti u Istri samo od nekih staraca u srednjoj i sjevernoj Istri, a usiljeno se mogu čuti i od nekih intelektualaca u Puli i u Rijeci. Oni putem štampe i raznih časopisa šire te arhaične oblike koji su gotovo posve izumrli.

Oblik *puljski* neki dovode u vezu s književnim oblikom *Puljanin*, ali je potrebno znati kako nastaje prisvojni pridjev, a kako etnik i onda neće doći do zablude. Pridjev od *Pula* tvori se od osnove *pul-* i sufiksa *-ski*, najčešćeg sufiksa za tvorbu prisvojnih pridjeva, pa tako dobijemo oblik *pulski*. Analogno tome imamo od *Opatija - opatij-ski*, *Petrinja - petrinjski*, *Lovran - lovranski* i sl.

Oblik *Puljanin* dobijemo kad toj osnovi dodamo nastavak *-janin*, najčešći nastavak

¹ U Jeziku je o tome već pisao prof. M. Hraste, v. J., II, str. 49.

za tvorbu etnika, a jotacijom *j* s prethodnim suglasnikom tvori nov suglasnik *lj*, i otud oblik *Puljanin*, slično od *Lovran - Lovranjanin*, od *Split - Splićanin* i dr. S tim u vezi je i riječ *Pulština*, koju neki pišu sa suglasnikom *lj*: *Puljština*. Naziv za teritorij nije postao prema etniku, već prema imenu glavnog grada, dakle od osnove riječi *Pula* i dodavanjem nastavka *-ština*, čestog nastavka za imenovanje područja koje s nekim gradom čini teritorijalnu i administrativnu cjelinu.

Može se spomenuti da su u narodu širom Istre najrašireniji oblici: *puljanski*, *puležanski*, *Puležanin*, *Puležanka*, *Puležani* i *Puležanke*, ali to su sve neknjiževni oblici, napravljeni dodavanjem hrvatskosrpskih sufiksa na talijanske osnove (ili modificirane osnove) tih riječi.

Ako bismo se obazirali samo na govor ljudi nekog kraja i prema njemu propisivali književne oblike, onda bismo morali upotrebljavati oblik *Rika* mjesto *Rijeka*, zatim *For - forski* jer tako govore ljudi na otoku Hvaru, no ipak književni oblici glase *Hvar - hvarski*, a takvih primjera ima mnogo. Stoga nije dovoljno oslanjati se samo na govor ljudi u nekom kraju, već je potrebno vidjeti kakvi su oblici prevladali u književnoj upotrebi kod većine školovanih ljudi i onda odrediti književnu jezičnu normu. Kad u jeziku neka novina, nov oblik ili naglasak potisne stari, onda na stranu ona već poslovična elegičnost Borisava Stankovića: »Neću to, staro, staro mi dajte, ono što miriše na suh bosiljak!«

Prema svemu spomenutom jasno se vidi: pravilni i književni su samo oblici *Pula*, *pulski*, *Pulština*, *Puljanin*, *Puljanka*, *Puljani* i *Puljanke*.

Viktor Božac